

นครไทย

เมืองบางยางของพ่อขุนบางกลางท่าว

“นครไทย” ซึ่งเป็นชื่ออำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก นายสง่า กาญจนาคพันธ์ (ขุนวิจิตรมาตรา) ผู้แต่งหนังสือหลักไทย ได้สันนิษฐานไว้ว่า นครไทยนี้คือเมืองบางยางของพ่อขุนบางกลางท่าว แต่ก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานอันใดที่จะพิสูจน์ได้แน่นอนอย่างไรก็ตามก็น่าเชื่อได้ว่านครไทยเป็นเมืองโบราณมาก่อนอย่างแน่นอน เพราะมีกำแพงเมืองและคูเมืองเหลืออยู่ กับยังมีวัดร้างซึ่งมีโบราณวัตถุสถานตามวัดร้างเหล่านั้นหลายวัดด้วยกัน เข้าใจว่าโบราณวัตถุสถานในท้องที่อำเภอนครไทยนี้เก่าถึงสมัยสุโขทัยหรือก่อนสมัยสุโขทัยทีเดียว

ถ้าหากนครไทยคือเมืองบางยางของพ่อขุนบางกลางท่าว จริงตามข้อสันนิษฐานก็แสดงว่าพ่อขุนบางกลางท่าวได้เป็นเจ้าเมืองบางยางก่อนที่จะร่วมกับพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองรายกไปตีเมืองสุโขทัยจากขอม (ซึ่งเรื่องนี้ปรากฏในศิลาจารึก) และเมื่อยกไปตีเมืองสุโขทัยได้แล้ว พ่อขุนบางกลางท่าวจึงได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” ครองกรุงสุโขทัย และเข้าใจว่าเมืองบางยางก็ยังมีเจ้าเมืองต่อมาและคงเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงสุโขทัยด้วย ต่อมาเมืองบางยางก็คงจะเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองนครไทย แต่จะเปลี่ยนเมื่อใดใครเป็นผู้เปลี่ยนนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏ เมืองนครไทยได้ปรากฏเป็นครั้งแรกในพงศาวดารลาวฉบับกระทรวงศึกษาธิการแห่งราชอาณาจักรลาวกล่าวว่า

“พ.ศ. ๑๘๕๔ เจ้าฟ้างุ้ม กษัตริย์ลาวยกทัพมาตี นครไทย ได้”

แสดงให้เห็นว่าเมืองนครไทยตกเป็นเมืองขึ้นของลาวในปี พ.ศ. ๑๘๕๔ นี้เอง

ต่อมา พ.ศ. ๑๘๗๖ พระมหาธรรมราชา ผู้ครองกรุงสุโขทัยได้เสด็จไปเยี่ยมเมืองนครไทย ซึ่งมีจารึกวัดมหาธาตุวัดสระศรี ซึ่งเข้าใจว่าจารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๖ ความว่า “พระมหาธรรมราชาศรีบรมจักรพรรดิ แห่งกรุงสุโขทัยเสด็จไปเยี่ยมเมืองนครไทย” จึงอาจเชื่อได้ว่า รัยณะเมืองนครไทยได้กลับมาขึ้นอยู่ในราชอาณาจักรสุโขทัยตามเดิมแล้ว

ต่อมาก็ปรากฏเมืองนครไทยในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์
กล่าวว่า

“ศักราช ๘๒๔ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๐๕) เมืองนครไทยพาเอาครัวอพยพหนี
ไปเมืองน่าน แลให้พระกลาโหมไปตามได้คืนมา แล้วยพระกลาโหมยกพลไปเอาเมืองสุโขทัย
ได้คืนเมืองจุกเก่า”

สำหรับระยะ พ.ศ. ๒๐๐๕ นี้เป็นสมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่ง
กรุงสุโขทัยพยายามสลัดอำนาจของกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ไม่พ้น เมืองนครไทยซึ่งมีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดกับกรุงสุโขทัยพยายามตั้งเมืองก็ไม่สำเร็จเช่นกัน

ต่อจากนั้นมาอีก ๑๕ ปี ก็ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ
อักษรนิติ์อีกตอนหนึ่งว่า

“ศักราช ๘๓๔ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๒๐) แรกตั้งเมืองนครไทย”

จากข้อความก็น่าสันนิษฐานได้ว่าเมืองนครไทยคงจะถูกทำลายด้วยอำนาจของ
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แล้วจึงมีการสถาปนาขึ้นใหม่ ให้เป็นเมืองที่จงรักภักดีต่อ
กรุงศรีอยุธยาต่อไป

และจากนั้นเป็นต้นมา เมืองนครไทยก็ก็เป็นเมืองหน้าด่านค้ำลาวของกรุง-
ศรีอยุธยา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๑๑๐ พระชัยเชษฐาธิราชแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุตยกทัพ
มาตีพิษณุโลก เพื่อปราบสมเด็จพระมหาธรรมราชา ได้ยกช้างม้าวัวพลประมาณยี่สิบแสน
เข้ามาโดยทางเมืองนครไทยนี้

ต่อมา พ.ศ. ๒๑๒๗ ขณะที่สมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปหงสาวดี คราวประกาศ
อิสรภาพ ในพระราชพงศาวดารกล่าวว่า มีรับสั่งให้บีต่านนครไทย บ้องกันมิให้พวกไทย
ใหญ่ซึ่งถูกเกณฑ์มาทำงานที่กำแพงเพชร หลบหนีออกไปทางค่านันนี้ได้

ในหนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ซึ่ง
นิโกลาสแซรเวสแต่งตอนปลายแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวว่า เมืองนครไทยอยู่
เหนือพิษณุโลกประมาณ ๔๕ ลี (๑๘๐ กิโลเมตร) เป็นเมืองชายแดนจตุรราชอาณาจักร
ลาว ต้องใช้เวลาเดินทางไม่ต่ำกว่า ๑๕ วันจึงถึง เพราะพื้นที่แถบนี้มีแต่ดงดิบ เป็นที่
หลบซ่อนตัวของผู้นี้คืออาญา

และในทำเนียบสมณศักดิ์และคณะสงฆ์กรุงศรีอยุธยาว่าพระครูธรรมเสนา เป็นเจ้าคณะเมืองนครไทย ซึ่งกับคณะสงฆ์เมืองพิษณุโลกในปกครองของคณะคามวาสีฝ่าย ชาย ณ กรุงศรีอยุธยา

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองนครไทยก็ยังมีฐานะเป็นเมือง โดยมีเจ้าเมืองหรือผู้ว่าราชการเมืองปกครองเรื่อยมา

จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๓๒ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ลดฐานะเมืองนครไทยลงเป็นอำเภอเมืองนครไทย แล้วตั้งนายอำเภอเป็นผู้ปกครอง นายอำเภอเมืองนครไทยคนแรกชื่อหลวงพิทักษ์กิจบุรเทศ (เป่า บุญยรัตพันธุ์) คำว่า อำเภอเมืองนครไทย เพิ่งจะมาตัดคำว่า “เมือง” ออกเหลือเพียง อำเภอเมืองนครไทย พ.ศ. ๒๔๕๗ นี้เอง

ปัจจุบันนี้อำเภอเมืองนครไทย มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอน้ำป่าจืดจันทบุรี ตัด และพระราชอาณาจักรลาว ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดต่อกับอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดต่อกับอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวังทอง

การเดินทางไปยังอำเภอเมืองนครไทย เมื่อ ๑๕ ปีล่วงมาแล้วนับว่าลำบากมาก เพราะต้องเดินข้ามภูเขาสูง ไม่มีรถยนต์เหมือนปัจจุบันเพราะไม่มีถนนนั่นเอง มีถนนถึงอำเภอวังทองซึ่งมีระยะทางจากพิษณุโลกประมาณ ๑๙ กิโลเมตร การเดินทางไปนครไทย ก็ขึ้นรถยนต์ไปวังทอง แล้วเดินทางเท้าจากวังทองไปยังบ้านวังคินสอราว ๓ ชั่วโมงพักค้างคืนที่บ้านวังคินสอ ๑ คืน รุ่งเช้าจึงออกเดินทางข้ามเขาวังคินสอไปพักค้างคืนที่เขากะยางหรือเขากายอีก ๑ คืน รุ่งเช้าจึงเดินทางต่อไปถึงนครไทยราว ๖ โมงเย็น ต้องใช้เวลาเดินทางถึง ๓ วันที่เดียว แต่ปัจจุบันนี้มีถนนชั้น ๑ จากพิษณุโลก-หล่มสัก เมื่อถึงบ้านแยงก็มีถนนซึ่งไม่คอยคืนก็ถึงนครไทยเลยทีเดียว ระยะทางจากพิษณุโลกถึงบ้านแยง ๖๘ กิโลเมตร และจากบ้านแยงถึงนครไทยอีก ๓๕ กิโลเมตร รวมระยะทางจากพิษณุโลกถึงนครไทย ๑๐๓ กิโลเมตรเท่านั้นเอง ใช้เวลาเดินทางไม่ถึง ๒ ชั่วโมง ซึ่งเมื่อ ๑๕ ปีก่อน ใช้เวลาเดินทางถึง ๓ วัน ดังนั้นในปัจจุบันนี้ การคมนาคมระหว่างพิษณุโลกถึงนครไทย จึงสะดวกสบายกว่าแต่ก่อนมากทีเดียว

หมู่บ้านตำบลในท้องที่อำเภอนครไทย

อำเภอไทยแบ่งออกเป็น ๗ ตำบล มีหมู่บ้านรวม ๔๖ หมู่บ้าน และมี
สุขาภิบาล ๑ แห่ง

ชื่อตำบลทั้ง ๗ ตำบลมีดังนี้

นครไทย	หนองกะท้าว
นครชุม	บ่อโพธิ์
เนินเพิ่ม	บ้านแยง
นาบัว	

ชื่อหมู่บ้านในท้องที่อำเภอไทย เท่าที่ค้นคว้าได้มีดังนี้

ในเมือง โนนจันทร์ หนองลาน น้ำพาย บ้านคำน ห้วยนา สวนยาง หนอง
แห้ว โนนตุม บุ่งตารอด บุ่งป่าฝาง กกม่วง ท่าหินลาด นาคาคี โป่งกะเมือ เก่งน้อย
ชำหนามแก่ง ห้วยดินต่าง น้ำไซ (ร้าง) น้ำชะมีน นาจาน นาโพ น้ำคูบ นาหนอง
หนองกระตาศ หนองน้ำสร้าง ป่าชาน บ้านพร้าว บ้านโนน บุ่งหอย หนองป่าแดง
น้ำพริก ยางโกรน น้ำทวน บุ่งสี่เสียด น้ำล้อม นาค้อ นาคลัย ป่าปอติต นาฟองแดง
นาซอน นาเมือง นาลานข้าว นาทุ่งใหญ่ นาคาด นาวงฆ้อง น้ำกุ่ม โป่งเปีย นาแฝก
นางว นาทרון บ้านโคก ขวดน้ำมัน ลาดเรือ บุ่งผา นาพิง เลาโกหก หลังเขา
ถ้ำไฟสน กกกอ (ร้าง) ห้วยลาดเกวียนลุ่ม ชานาบอน ห้วยทราย น้ำลัด นาโพ
เก่งคับ บ้านไร่ ป่าควาย เก่งดอง เก่งหว้าและเก่งไฮ เป็นต้น

ชื่อหมู่บ้าน ตำบลในท้องที่อำเภอไทยมักขึ้นต้นด้วย “นา” “บุง” และ
“น้ำ” มากที่สุด ซึ่งพอจะแยกได้ดังนี้

๗๗ ที่ขึ้นต้นด้วย “นา” ก็เพราะว่าบริเวณหมู่บ้านตำบลเหล่านี้เป็นที่ราบใช้
ทำนาได้ เพราะส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาเสียส่วนมาก หมู่บ้านตำบลก็ไปเลือกตั้งอยู่บริเวณที่
ราบซึ่งทำนาได้ จึงตั้งชื่อใช้คำว่า “นา” นำหน้า เช่น นาบัว นาคาคี นาจาน นาโพ
นาหนอง นาค้อ นาคลัย นาปอติต นาฟองแดง นาซอน นาเมือง นาลานข้าว นา
ทุ่งใหญ่ นาคาด นาวงฆ้อง นาแฝก นางว นาทרון และนาพิง เป็นต้น

น้ำ เข้าใจว่าหมู่บ้านตำบลนั้น คงจะมีลำน้ำ หรือหนองน้ำอยู่ด้วยเช่น น้ำพาย น้ำไซ น้ำขะมีน น้ำคูป น้ำพริก น้ำทวน น้ำล่อม น้ำกุ่ม และน้ำลัด เป็นต้น

บุง เข้าใจว่าคงมี “บุง” ซึ่งมีน้ำอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น บุงปลา บุงหอย บุงสี่เสียด บุงตารอด และบุงผา เป็นต้น

ชื่อตำบลหมู่บ้านที่น่าสนใจเท่าที่สอบประวัติได้คือ

นครชุม

คุณนิรันต์ ทองคำพงษ์ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า นครชุมคงจะเป็นเมืองหน้าด่านของเมืองบางยางหรือนครไทยมาก่อนก็ได้ เพราะยังมีเนินดินคล้ายกับว่าเป็นบ่อมหรือด่านหรือแนวป้องกันข้าศึก กับยังมีวัดเก่าแก่อยู่วัดหนึ่งคือ “วัดนาเมือง” นครชุมอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไทยประมาณ ๑๒ กิโลเมตร การเดินทางต้องผ่านตำบลนาบัว จากตำบลนาบัวต้องเดินข้ามเขาย่าปุกราว ๔ ชั่วโมงจึงจะถึงนครชุม นับว่าเป็นการเดินทางที่ลำบากมากในปัจจุบัน หมู่บ้านในตำบลนครชุมมักขึ้นต้นด้วย “น้ำ” และ “นา” เช่น บ้านน้ำกุ่ม, บ้านนาแฝก, บ้านนาเมือง, บ้านนาทุ่งใหญ่ เป็นต้น

ลักษณะพิเศษของตำบลนครชุม คือเป็นที่ราบบนหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน จึงน่าจะเป็นเมืองหน้าด่านได้ในสมัยโบราณ

วัดสำคัญในท้องที่อำเภอไทย

เนื่องจากอำเภอไทยนี้ เข้าใจกันว่าเป็นเมืองโบราณมาก่อนดังกล่าไปแล้ว จึงมีวัดเก่าที่สำคัญอยู่หลายวัดด้วยกัน บางวัดก็ร้างไปแล้ว (ซึ่งจะได้กล่าวถึงวัดร้างโดยเฉพาะต่อไป) สำหรับตอนนี้จะได้กล่าวถึงวัดเก่าที่สำคัญของชาวนครไทย ซึ่งยังมีซากโบราณวัตถุสถานที่ที่น่าสนใจเหลืออยู่และยังมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีวัดกลางศรีพุทธาราม วัดหน้าพระธาตุและวัดหัวร้องเป็นต้น จะได้กล่าวถึงวัดทั้งสามตามลำดับไป

วัดกลางศรีพุทธาราม

วัดกลางศรีพุทธารามนี้อยู่ใกล้ ๆ กับตลาดนครไทยไม่ไกลจากที่ว่าการอำเภอ นครไทยมากนัก

วัดกลางศรีพุทธารามนี้มีสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวนครไทยเชื่อกันว่า มีมาตั้งแต่สมัยที่พ่อขุนบางกลางท่าวแล้ว คือ ต้นจำปาขาว ซึ่งเป็นต้นไม้ที่หายากมากในประเทศไทยด้วยซ้ำ และเป็นต้นไม้ที่มีอายุมากจริง ๆ น่าเชื่อได้ว่ามีอายุหลายร้อยปีมาแล้ว ชาวนครไทยยังเชื่อกันอีกว่าพ่อขุนบางกลางท่าวเป็นผู้ปลูกต้นจำปาขาวนี้ เมื่อครั้งที่หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล เสด็จมายังอำเภอ นครไทยนี้ ได้ทรงขอชมต้นจำปาขาวทันทีเมื่อเสด็จถึงอำเภอ นครไทย มีผู้เล่าว่าเดิมมีต้นจำปาขาวนี้ถึง ๒ ต้น แต่ตายไปเสียต้นหนึ่งแล้ว และต้นที่ตายไปนั้นดอกสีเข้มกว่าต้นปัจจุบันที่เหลืออยู่ ขนาดของต้นที่เหลืออยู่นี้วัดรอบต้น ได้ราว ๒ เมตรเศษ และสูงราว ๔๐ เมตรเศษ ดอกจะออกคราวเดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน มีผู้นิยมนำไปตองใส่ขวดไว้บูชางามดี

และใกล้ ๆ กับต้นจำปาขาวนี้ ชาวนครไทยได้ช่วยกันปั้นพระรูปของพ่อขุนบางกลางท่าวขึ้นเป็นอนุสาวรีย์ เพราะเชื่อกันว่าพ่อขุนบางกลางท่าวได้มาครองเมืองบางยาง ณ ที่อำเภอ นครไทยปัจจุบันนี้ พระรูปพ่อขุนบางกลางท่าวปั้นด้วยปูนปลาสเตอร์ ตั้งบนแท่นไม้สี่เหลี่ยม พร้อมทั้งเขียนข้อความไว้ด้วย ดังได้ลอกข้อความมาไว้ด้วยดังนี้

“อนุสาวรีย์พ่อขุนบางกลางท่าว”

เจ้าเมืองบางยาง

ได้ทรงนำไทยชัยบุรี อพยพหนีการรุกรานของพม่า และขอม จากเชียงรายน มาตั้งสะสมไพร่พลอยู่เมืองบางยาง ประมาณ พ.ศ. ๑๗๓๑ ยกกองทัพไทยเข้าตีขอมกรุงสุโขทัยได้ราว พ.ศ. ๑๗๖๒ พ่อขุนผาเมืองจึงทรงขนานพระนามให้พ่อขุนบาง ๆ ว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นอกจากนี้วัดกลางศรีพุทธารามยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกหลายอย่างด้วยกัน คือ พระอุโบสถ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากอนุสาวรีย์พ่อขุนบางกลางท่าว ๗ วาเศษเท่านั้น ซึ่งชาวนครไทยผู้สูงอายุเล่าว่ามีชาวพม่า ๒ คน ชื่อหม่องเผและหม่องยีเป็นผู้สร้างพระอุโบสถนี้ขึ้นราว ๑๐๐

ปีเศษล่วงมาแล้ว ภายในพระอุโบสถมีพระประธานฝีมือไม่สู้ดีนัก สังกะสีได้ว่าลักษณะคล้าย พระพุทธรูปพม่า ก็คงเพราะมีชาวพม่ามาสร้างไว้นั่นเอง และหน้าพระประธานมีพระพุทธรูปศิลาอีกองค์หนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นพระพุทธรูปสมัยพลงบุรี คือมีที่สังเกตุเช่น พระกรรณยาวย้อยจนจรดพระอังสา พระโอษฐ์หนาเส้นรอบนอกค่อนข้างเป็นเส้นตรง จึงน่าแปลกปลาตที่พระพุทธรูปองค์นี้มาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร จึงนำทำการค้นคว้ากันต่อไป และยังมีฐานพระพุทธรูปอีก ๒ ฐานอยู่หน้าพระประธานซึ่งมีผู้เล่าว่า เคยมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ทั้ง ๒ องค์ ส่วนอีกองค์หนึ่งเก็บไว้ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอ นครไทย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามองค์หนึ่งคือพระวรกายอ่อนช้อยพระเศวตมาลาเป็นเปลวเพลิง (แต่พระเศวตมาลาหักเสียแล้ว) พระพุทธรูปองค์นี้ น่าจะเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ถ้าหากไม่รีบนำไปเก็บไว้ที่สถานีตำรวจ ก็คงหายไปอีกแล้ว แต่ก็น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ที่เมืองไทยเราปัจจุบันนี้ต้องเก็บพระพุทธรูปไว้ที่สถานีตำรวจ ทั้ง ๆ ที่สมัยโบราณพระพุทธรูปจะอยู่ที่วัดเท่านั้น

ในบริเวณวัดกลางพุทธารามยังมีซากของพระพุทธรูปศิลาอีกองค์หนึ่ง ซึ่งย้ายมาจากวัดร้างแห่งหนึ่งในอำเภอ นครไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ นี้เอง และทางวัดได้สร้างแท่นและศาลาไว้พร้อมทั้งตั้งชื่อกันว่า “หลวงพ่อหิน” เข้าใจว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยพลงบุรีเช่นเดียวกับพระพุทธรูปศิลาในพระอุโบสถนั่นเอง และสิ่งที่น่าสนใจในวัดนี้อีกสิ่งหนึ่งก็คือศาลาการเปรียญและกุฏิพระสงฆ์หลายหลังที่ใช้วิธีการสร้างแบบสมัยก่อน คือไม่หลุมฝังเสาลงไป ในดิน แต่ใช้เสาตั้งบนแผ่นดินเรียบ เวลาจะย้ายศาลาการเปรียญหรือกุฏิพระสงฆ์เมื่อใดก็สามารถยกไปได้ทั้งหลังโดยไม่ต้องรื้อ ซึ่งวิธีการสร้างอาคารแบบนี้หาคุ้ได้ยากในเมืองไทย แต่ที่วัดนี้ยังมีอยู่ จึงน่าจะรักษาไว้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ต่อไป

และที่บริเวณวัดกลางพุทธารามนี้ ทางวัดเคยใช้รถแทรกเตอร์เกเรตดินก็ได้พบพระพิมพ์ดินเผาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นวัดนี้จึงน่าจะเชื่อได้ว่า เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของอำเภอ นครไทยก็ได้ อาจจะเป็นวัดเก่าสมัยก่อนสุโขทัยตามที่ผู้เข้าใจกันว่าพ่อขุนบางกลางท่าวเคยครองเมืองนี้มาก่อนก็ได้ ซึ่งก็น่าทำการสำรวจค้นคว้าให้ถูกหลักวิชาต่อไป

วัดหน้าพระธาตุ

วัดหน้าพระธาตุนี้เดิมเป็นวัดร้าง ปัจจุบันมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่แล้ว วัดนี้ตั้ง

อยู่เหนือที่ว่าการอำเภอขึ้นไปไม่มากนัก ปัจจุบันนี้มีสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ซากของเจดีย์องค์หนึ่งตั้งอยู่หน้าวัด ซึ่งเหลือเพียงฐานสี่เหลี่ยมเท่านั้น ส่วนฐานสี่เหลี่ยมตอนบนสุดถูกพอกปูนเสียแล้ว จากการสังเกตลักษณะของซากเจดีย์องค์นี้ เข้าใจว่าเป็นเจดีย์แบบสุโขทัยแท้ หรือที่เรียกกันว่าแบบดอกบัวตูม ซึ่งถัดจากฐานขึ้นไปก็จะเป็นฐานเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง และบนสุดก็เป็นตัวเจดีย์ซึ่งเป็นลักษณะคล้ายดอกบัวตูม ซึ่งเจดีย์แบบนี้จะพบมากที่สุดที่สุโขทัย และศรีสัชนาลัย และสร้างในสมัยสุโขทัยเท่านั้น ถ้าเจดีย์วัดหน้าพระธาตุนี้เป็นแบบดอกบัวตูมจริงก็คงจะสร้างในสมัยสุโขทัยนั่นเอง

และใกล้ ๆ กับซากเจดีย์องค์นี้ ก็มีศาลาการเปรียญสร้างทับบนซากอิฐซึ่งเข้าใจว่าคงจะเป็นโบสถ์หรือวิหารเดิม สังเกตเห็นซากอิฐก่อสูงจากพื้นดินอย่างชัดเจน สำหรับศาลาการเปรียญนี้สร้างโดยใช้เสาตั้งบนแผ่นหิน เช่นเดียวกับที่วัดกลางศรีพุทธารามนั่นเอง บนศาลาการเปรียญได้เว้นปูพื้นไม้ตรงฐานซุกซีของโบสถ์หรือวิหารเดิมไว้ และมีพระพุทธรูปศิลาทรายแกะสลักแบบนูนสูง ๒ องค์ (แต่ถูกทาสีเสียแล้ว) บนฐานซุกซีนั้น ทางวัดได้ทำลูกกรงเหล็กล้อมรอบองค์พระพุทธรูปทั้งสององค์นั้น เค็มทางวัดได้มุ่งหลังคาให้เท่านั้น ต่อมาได้สร้างศาลาการเปรียญครอบไว้และสร้างลูกกรงเหล็กดั่งกล่าว คงจะกลัวถูกขโมยนั่นเอง

วัดหน้าพระธาตุนี้แต่เดิมเป็นวัดร้าง เพิ่งมีพระภิกษุม้าจำพรรษาอยู่เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง และได้สร้างศาลาการเปรียญกุฏิขึ้น ในบริเวณวัดยังมีต้นโพธิขนาดใหญ่มากอีก ๑ ต้นจึงน่าจะเชื่อได้ว่า วัดหน้าพระธาตุนี้คงเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาแล้ว และชื่อ “หน้าพระธาตุ” ก็น่าคิดว่า คงจะมีพระบรมสารีริกธาตุอยู่ที่วัดนี้ก็ได้และอาจจะอยู่ในเจดีย์เก่าก็ได้

วัดห้วยร้อง

วัดห้วยร้องตั้งอยู่ใต้ที่ว่าการอำเภอนครไทยลงไปเพียงเล็กน้อย เป็นวัดที่มีโบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจก็คือ ศาลาการเปรียญและหอสวดมนต์ ซึ่งสร้างเป็นแบบไทยแท้ โดยเฉพาะแบบไทยทางภาคเหนือ คือทำหลังคาสูงมุงด้วยกระเบื้องไม้ซึ่งหาคุ้ยได้ยากมากใน

ปัจจุบัน เสาก็ใช้ตบดินเช่นกัน ทราบจากเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันว่าจะรื้อแล้วสร้างใหม่ ผู้เขียนจึงขอร้องให้ท่านรักษาไว้อย่าเพิ่งรื้อ เพราะอาคารแบบไทยแท้แบบนี้หาได้ยากในปัจจุบันไม่ทราบว่าท่านจะรื้อหรือไม่ ถ้ารื้อเสียก็เสียค่าย่ออย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีวิหารเก่าอยู่หลังหนึ่ง ที่ว่าเก่าก็เพราะอิฐที่ก่อผนังนั้นเป็นอิฐรุ่นเก่า เสาแปดเหลี่ยม มีบัวหัวเสาด้วย และใกล้ ๆ กับวิหารก็มีซากเจดีย์เก่าเหลือแต่ฐานเพียงเล็กน้อย จึงไม่ทราบว่ามัลักษณะอย่างไร ส่วนโบสถ์นั้นเพิ่งสร้างใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ นี้เอง คงมีสิ่งที่น่าสนใจและน่าชมมากของวัดนี้ก็คือศาลาการเปรียญและหอสวดมนต์ ซึ่งมีลักษณะสวยงามสมส่วนเป็นอย่างดี ถ้าทางวัดจะรักษาไว้ก็จะเป็นจุดเด่นของวัดเป็นอย่างดี และบนศาลาการเปรียญยังมีธรรมาสน์แบบพื้นเมืองอยู่หลังหนึ่งด้วย ซึ่งเป็นแบบแปลกที่หาได้ไม่ถนัดนักในปัจจุบันอีกด้วย

สำหรับวัดหัวร่องนั้นก็คงเป็นวัดเก่ามาก่อนเช่นกัน สังกศจากซากเจดีย์ที่เหลืออยู่และวิหารเก่าหลังหนึ่งซึ่งคงจะซ่อมแซมกันมาหลายครั้งแล้ว

วัดพระยืน

วัดพระยืนเป็นวัดร้าง ตั้งอยู่ริมน้ำแควน้อยฝั่งตะวันตก ไม่ไกลจากที่ว่าการอำเภอมากนัก สิ่งที่เห็นเด่นชัดว่าเป็นวัดมาก่อนก็คือต้นโพธิขนาดใหญ่ ๑ ต้น แต่บริเวณวัดส่วนใหญ่ก็เป็นไร่ของชาวบ้านบ้าง เป็นที่ปลูกบ้านบ้าง มีผู้เล่าว่าเคยสังเกตเห็นซากอิฐเป็นแนวยาว เข้าใจว่าเป็นฐานของโบสถ์หรือวิหารนั่นเอง และเมื่อไม่นานมานี้มีผู้ขุดบ่อน้ำในบริเวณวัดพระยืนนี้ก็ได้พบพระพุทธรูปบูชาถึง ๒๘ องค์ด้วยกัน ซึ่งมีหน้าตักกว้างราว ๖ นิ้ว อยู่ ๑ องค์ นอกนั้นหน้าตักกว้างราว ๓ นิ้ว ลักษณะของพระพุทธรูปดังกล่าวนี้เข้าใจว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย เพราะมีลักษณะเส้นรอบนอกอ่อนช้อย พระเกตุมาลาเป็นเปลวเพลิง พระโขนงโค้งเป็นต้น นอกจากนี้ยังพบซากพระพุทธรูปศิลาที่นำไปไว้ที่วัดกลางศรีพุทธารามซึ่งเรียกกันว่า “หลวงพ่อดิน” อีกด้วย

สำหรับวัดพระยีนนี้คงเป็นวัดเก่าถึงสมัยสุโขทัยก็ได้และใกล้ ๆ กับวัดพระยีนนี้มีวัดอยู่ถึง ๒ วัด ด้วยกันคือวัดกลางศรีพุทธาราม และวัดโพธิลังกา สำหรับวัดโพธิลังกาก็เป็นวัดร้างเช่นกัน ยังมีซากอิฐเหลืออยู่เช่นกัน

วัดโนนไม้สี

วัดโนนไม้สีเป็นวัดร้าง อยู่ในท้องที่ตำบลหนองกะท้าว นอกตัวเมือง นครไทยออกไป ซึ่งคุณสงวน สุทธายศ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า วัดนี้อยู่ไกลจากหมู่บ้าน ไปราว ๒ กิโลเมตร ยังมีใบเสมา และมีเนินดินอยู่ถึง ๗ เนินด้วยกัน เคยมีผู้ไถเนินดิน เหล่านี้ออกราว ๒ ฟุต ก็พบซากหิน และพบลูกนิมิตกลม ไทกระดุก ซากสังคโลก เป็นต้น สำหรับบนผิวดินก็ยังมีเศษกระเบื้องอยู่มากมายด้วย

จึงน่าจะเชื่อได้ว่าวัดโนนไม้สีนี้คงเป็นวัดเก่าแก่อาจจะเป็นสมัยสุโขทัยหรือก่อนนั้นก็ได้ นับว่าน่าสำรวจและค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง

วัดห้วยนา (วัดหนองยายโป่ง)

วัดห้วยนาหรือวัดหนองยายโป่งนี้ เป็นวัดร้างอยู่ในท้องที่ตำบลเนินเพิ่ม คุณ สงวน สุทธายศ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า วัดห้วยนาอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนครไทย ประมาณ ๒ กิโลเมตร ยังมีเนินดินซากอิฐเหลืออยู่ และมีใบเสมาหินด้วย จึงน่าจะเป็นวัดเก่า แก่อีกวัดหนึ่งเช่นกัน

วัดนาไฟไหม้

วัดนาไฟไหม้เป็นวัดร้างอีกเช่นกัน อยู่ในท้องที่ตำบลนครไทย แต่นอกเมือง นครไทยออกไป ทางไปเขาซ่างลั้ง ยังมีเนินดินและซากอิฐเหลืออยู่ เวลาไถนามักจะพบ ถ้วยชามและไห เป็นต้น

วัดคลองจิก

วัดคลองจิกเป็นวัดร้างอีกวัดหนึ่งที่คุณสงวน สุทธายศ เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ยังมีซากเจดีย์เหลืออยู่ ถ้ามีคนไปซุกหาของมีค่าก็มักจะมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น จนทำให้ ขุดไม่เสร็จ และในบริเวณวัดยังมีต้นตาล ๗ ยอดด้วย

วัดต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอนครไทย

วัดต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอนครไทยที่มีชื่อเป็นวัดร้างนั้นมีดังนี้

– วัดหน้าพระธาตุ วัดกลางศรีพุทธาราม วัดหัวร้อง วัดหนองจาน วัดบ้านพร้าว (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลนครไทย)

– วัดหนองกะท้าว วัดนาหนอง วัดต้นม่วง วัดนาตาศี วัดแก่งทุ่ง (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลหนองกะท้าว)

– วัดต้นม่วง ตำบลเนินเพิ่ม

– วัดนาบัว วัดน้ำลอม วัดน้ำพริก วัดยางโพน วัดมุงตารอด (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลนาบัว)

– วัดนาเมือง วัดน้ำกุ่ม วัดนาแฝก วัดนาทุ่งใหญ่ วัดนาคสัย (ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลนครชุม)

วัดร้างในท้องที่อำเภอนครไทย

วัดร้างในท้องที่อำเภอนครไทยเท่าที่ได้ค้นจากหนังสือ “ทำเนียบวัดในราชอาณาจักรไทย” ของกรมการศาสนา พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ (ซึ่งนานมาแล้ว) และทราบจากคำบอกเล่ามา จึงนำมารวบรวมไว้ได้ดังนี้

– วัดเนินเพิ่ม วัดหัวนา (อยู่ในท้องที่ตำบลเนินเพิ่ม)

– วัดน้ำทวน วัดยางโพน วัดกกม่วง (อยู่ในท้องที่ตำบลนาบัว)

– วัดนาตาศี วัดแก่งทุ่ง วัดโนนไม้สือ วัดนาคะดิง (อยู่ในท้องที่ตำบลหนองกะท้าว)

– วัดนาทุ่งใหญ่ ตำบลนครชุม

– วัดโพธิลังกา วัดพระยืน วัดนาไฟไหม้ (อยู่ในท้องที่ตำบลนครไทย)

– วัดคลองจิก วัดนาตอน วัดหนองปรือ

กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณ

กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน จะสังเกตเห็นได้ชัดเจน คือ

ทางตะวันออกและทางเหนือของที่ว่าการอำเภอนครไทย กำแพงเมืองเป็นเนินดินสูง ส่วน
นอกนั้นคงถูกทำลายเสียหมดแล้ว

ประเพณีสำคัญของชาวอำเภอนครไทย

ประเพณีสำคัญของชาวอำเภอนครไทย ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึง
ปัจจุบันนี้ก็คือ ประเพณีทำธงผ้าขาวไปปักบนยอดเขาข้างลัว่งในวันเพ็ญเดือน ๓ ของทุกปี
สำหรับเขาข้างลัว่งนั้นห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ยอดเขาสูงประมาณ
๑๒๐ เมตร บนยอดเขานี้มีหินอยู่ ๓ ก้อน ซึ่งราษฎรนับถือกันมาก คือหิน “ยันไฮ”
“ฉันทพล” และ “ข้างลัว่ง”

ประเพณีดังกล่าวนี้ ประชาชนชาวอำเภอนครไทยจะจัดหาฝ้ายมารวมกันที่วัด
แล้วช่วยกันปั่นเป็นด้าย แล้วช่วยกันทอเป็นผ้าธง ๓ ผืน ๆ หนึ่งยาวประมาณ ๓ เมตร
กว้าง ๑ เมตร ที่ชายธงติดโบโพธิไว้ด้วย จากนั้นก็ยกธงแห่แหกันเป็นขบวนไปปักเขา
ข้างลัว่ง ธงผืนแรกจะถูกปักที่หินก้อนแรกคือยันไฮ และธงผืนที่สองที่ปักที่หินก้อนที่สอง
คือหิน “ฉันทพล” ซึ่งเป็นตอนที่พระฉันทพลพอลี้ จากนั้นก็นำธงผืนที่สามไปปักบนยอดเขา
ซึ่งมีหินชื่อ “ข้างลัว่ง” ก็เป็นอันเสร็จพิธี

มีเรื่องเล่ากันต่อ ๆ มาว่า ประเพณีนี้ทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ สมัยก่อนสร้าง
กรุงสุโขทัยเสียอีก โดยมีพ่อขุนบางกลางท่าว ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์ของกรุงสุโขทัยในภาย
หลังพระองค์เป็นผู้ครองเมืองบางยางมาก่อน และเข้าใจกันว่าเมืองบางยางก็คือนครไทยใน
ปัจจุบันนั่นเอง พระองค์โปรดให้สร้างธงผ้าขาวขึ้นเป็นเครื่องหมายเป็นครั้งแรกมีความ
หมายว่า ถ้าวันใดได้ชักธงขึ้นเสาบนยอดเขาข้างลัว่ง บุคคลที่เป็นหัวหน้าซึ่งได้ตั้งไว้ ต้อง
รีบเข้ามาประชุมกันทันที เป็นเครื่องหมายว่ามีราชการสำคัญเกิดขึ้นแล้ว เช่น มีทัพศึกหรือ
เหตุอื่น ๆ เกี่ยวแก่ความล้มล้างในการคิดปลดอำนาจขอมยกบฏเอกราชแก่ชาติไทย ที่จะพึงจัด
การเตรียมตัวต่อไปธงผ้าขาวเป็นสัญญาณในยุคนั้น เข้าใจว่าเห็นได้ไกล ๆ ซึ่งอยู่ที่สูง
เช่นยอดเขาเป็นต้น ครั้นกาลต่อมาในปีกลายเป็นประเพณีชักธงผ้าขาวศักดิ์สิทธิ์ขึ้น จึง
เป็นประเพณีและถือเป็นอย่างอื่นกันมาจนทุกวันนี้

ปัจจุบันนี้ถือกันว่า การเอาธงไปปักบนยอดเขาข้างลี้ลับ เป็นสิริมงคลบ่อนัก
เทศุภยที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น เช่นถือว่าเมื่อถึงปีใหม่แล้วยักษ์ที่กินคนจะลงมาตรวจธง
ที่ยอดเขา ถ้าไม่มีธงแล้วจะมากินคนหมดทั้งเมือง แต่ถ้ามีธงแล้วยังยักษ์นั้นจะหลีกไปไม่
รบกวน เช่นนี้เป็นต้น บางพวกเข้าใจกันว่าธงเป็นเครื่องหมายให้อยู่เย็นเป็นสุข ก็ได้จัด
การทำธงในรอบปีหนึ่ง ๆ แล้วนำไปถวายเจ้าพ่อบนยอดเขา เจ้าพ่อบนยอดเขาจะบันทึกลง
ให้ได้รับผลนั้น ๆ ตลอดถึงโรภยไข้เจ็บก็จะไม่มีมารบกวน จึงเป็นประเพณีสำคัญเกิดขึ้น
แก่ประชาชนในท้องถิ่นอำเภอนครไทยดังกล่าวมา *